

עבודה זרה כח

משה שווערד

1. שו"ע יורה דעה - סימן קנה

(א) כל מכה וחולי שיש בהם סכנה, שמחללים עליהם שבת, אין מתרפאים מעובד כוכבים שאינו מומחה לרבים. (וכל המקיזים דם הוה מומחים לענין הקזה), (טור וב"י בשם תוספות והרא"ש ובהגהות מיימוני פ"ט ור' ירוחם ואגודה וסמ"ג), דחיישינן לשפיכת דמים. ואפילו הוא ספק חי ספק מת, אין מתרפאים ממנו. אבל אם הוא ודאי מת, מתרפאים ממנו, דלחיי שעה לא חיישינן בה. ואם אמר: סם פלוני יפה או רע, יכול לסמוך עליו, והוא שלא יקח ממנו אותו סם. (וי"א דכל זה אינו אסור אלא כשהעובד כוכבים עושה בחנם, אבל אם עושה בשכר, בכל ענין מותר, דחייש לפסידא דאגריה (הגהות אשירי פא"מ מא"ז). (וכן נהגו להקל). אבל אם בא לרפאותו בלחש, מותר, והוא שלא ידע שמזכיר שם עבודת כוכבים. אבל אם יודע שמזכיר שם עבודת כוכבים, אסור, אפילו אם יודע שודאי ימות. ואם הוא אפיקורוס, אפ"ל סתם לחש אסור, שודאי מזכיר שם עבודת כוכבים. (וכן אסור ללמוד ממנו לחש): (הגהות מרדכי פא"מ):

2. שערים מצויינים בהלכה

ורמ"א (י"ד סי' קנה ס"א). ועי' בברכ"י (שיו"ב או"ח סי' שכח) דבזמנינו שאין שום אדם רשאי לרפאות אלא ברשות הממשלה, כל העוסק ברפואות נקרא מומחה. וכ"כ בתשו' עולת שמואל (סי' קח) שכל הרופאים שלנו דין מומחים להם מפני שצריכין לעמוד בנסיון לפני גדולי הרופאים עפ"י חוק המלכות.

3. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כח עמוד א

הכי גרסינן כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת. וכן גירסת רש"י ז"ל, ופירש שמסוכנת כל כך שצריך אומד לאומדו אם יחיה אם ימות, עד כאן, ותימה מאי קא משמע לן פשיטא דספק נפשות הוא, ויש לומר דהא קא משמע לן שאם אין כאן רופאין וגם חולה אינו אומר כלום, כיון שהיא מסוכנת כל כך שנראית לעינינו שצריכה רפואה ושיש בה ספק מיתה, מחללין עליה את השבת ולא נמתין לרופאין.

4. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כח עמוד א

חושש בשניו שאני. פירוש דלא כייבי ליה ואין בו סכנה, וכיון דכן לא יגמוע ויפלוט דמחזי כרפואה ואיכא גזירת שחיקת סמנים כיון דאפשר ליה שיהא מגמע ובוולע, והכי אתפרשא בדוכתה דלא יגמע ויפלוט קאמר.

5. חידושי הר"ן על עבודה זרה דף כח/א

חושש הוא דלא הא כייבי ליה טובא שפיר דמי. כלומר דככי ושיני הרי הן כמכה של חלל, וא"ת ומאי קושיא דילמא שאני גמיעה דכיון שאין בה איסור כלל אע"ג דלאו סכנתא היא כיון דכי כייבי ליה טובא שפיר דמי ולא גזרינן משום שחיקת סמנין, ויש לומר דאי לאו משום סכנתא לא הוה שרינן לגמוע ולפלוט כיון דאיכא תקנתא כדתני סיפא אבל מגמע ובוולע:

6. חידושי הר"ן על עבודה זרה דף כח/א

ת"ש דר' יוחנן חש בצפדינא וכו'. אלמא מכה של חלל היא, וא"ת ומאי קושיא שאני הכא דליכא מלאכה דאורייתא וכיון שאינו אלא שבות בעלמא ראוי להתירו אפ"ל במקום שאין בו סכנה, וכדאמר' בפ' מפנין צרכי חולה נעשין על ידי גוי בשבת, י"ל ה"מ בחולה אבל מיחוש בעלמא שאדם מתחזק והולך עמו כבריא בשוק כגון צפדינא וכיוצא בה אי לאו משום סכנה אפ"ל שבות בעלמא לא היינו מתירין בו, עוד יש לומר דכי שרינן בחולה שאין בו סכנה שבות של דבריהם ה"מ שבות דאמירה לגוי דלית ביה מעשה אבל על ידי ישראל אפ"ל שבות של דבריהם אין מתירין בו אלא היכא דאיכא סכנת אבר, לפי שיותר הוא חמור שבות של דבריהם על ידי ישראל ממלאכה גמורה על ידי גוי, ולפנינו נאריך עוד בזה בס"ד:

7. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף כח עמוד א

דגלי לה מעיקרא. וש"מ דכל שנשבע לגוים שבועה שאינה שבועה מן הדין, כיון שאין הגוי יודע זה, אסור לעבור עליה מפני חילול השם עד שיגלה לו קודם לכן, וכן כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל.

8. שו"ת חוות יאיר סימן סט

... אבל בדין שמים מתחייב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך אפילו אמת הוא שכוונתו כך היה וכן כל המערימין בשבועתן ורו"ל לא הוצרכו לתקן ע"ד המקום וע"ד ב"ד ובלי ערמה רק מפני קלי דעת דסבירי דאם דעתה ע"פ ערמתן שדברי השבועה אמת כפי מחשבתן לא יהיה להם עונש ולפחות יקל עונשם. ובכה"ג היה טעם שהשביע מרע"ה כך את ישראל. אבל ע"פ האמת כלפי שמיא לא מהני כלל קניא דרבא ולא שום תחבולה ומשום צורך רבים התיר ר' יוחנן במס' ע"ז כ"ח ע"א לסמוך בכה"ג במה שנשבע להיא מטרונית' לא-להא ישראל לא מגלינא ...

9. שערים מצויינים בהלכה

גוונא במה שנשבע לאלקא דישראל לא מגלינא כו'.

והנה מגמ' כאן מוכח בהדיא דענין חילול השם מתחשב במה שאומרים הגוים על היהודים. וכן מוכח בהרבה מקומות בש"ס, ועי' מה שהארכנו במס' גיטין (מו. ד"ה והא) ובמס' קידושין (טז. ד"ה אלא).

ועי' בירושלמי בפרקין (ה"ג) שמוכא ג"כ עובדא זו, ולא מוכא שנשבע לה רק שאמרה לו שלא יגלה [וכבר העיר בזה כיפה עינים]. ועוד הוכא בירושלמי דאית דאמרי שחנקה את עצמה, ואית דאמרי איתגיירת. וצ"ע למה נתפעלה כל כך לקבל דת ישראל ע"י שגילה ר"י הרפואה, והלא אדרבא היתה לה לכעוס עליהם שעשה לה כן, [ובקרובן העדה] (שבת פ"ד ה"ד) מפרש, שהיא חשבה שר"י יקבל הון רב בעד הרפואה הזאת, וכשראתה שגילה הרפואה בחנם בלי שום כסף רצתה להתדבק באומתו. וכיפה מראה (שם) כתב, שנתגיירה בראותה טוב לכב של ר"י להועיל לרבים. וכזה תירץ ביותר ביאור בהגה' ירושלמי להגה"ק בעל מנחת אלעזר, שראתה מסירת נפשו בעד כלל ישראל החולים וכאבים בזה, שאין להם מעות לשלם לה כרצונה, ועל כן מסר נפשו ועבר על שבועתו שזה נחשב גם להם לחטא גדול ומענישין על זה, וע"כ התדבקה באמונתו כו' עי"ש.

והאיכא חילול השם, דגלי לה מעיקרא. כתב בתשרי מהר"י ווייל (סי' נג) מי שנשבע לגוי שלא לגלות שנתן לו שוחד, והיה אנוס לישבע, אסור לגלותו, ואין מועיל לו התרה מפני חילול השם, ודומה למש"כ הרא"ש במס' ב"ק (פ"י סי' י) דהיהודים הנשבעים משום אנוס שלא יצאו מארץ השר שלהם, אינו מועיל מה שחושב בלבו היום, דהואיל והגוי יודע בדבר הזה הוא חילול השם, וה"ה כאן. [ובדרכי משה (יו"ד סי' רלב סק"ח) תמה עליו, דהא בפירוש אמרי' בגמ' כאן שאם הודיע לגוי שהיה בלבו ערמה ליכא חילול השם, ולכן נראה שהכל לפי הענין והצורך ולפי ענין האנוס.] ובש"ך (שם ס"ק לז) כתב, שאין ראיה מכאן, דהרי ר"י נשבע לאלקא דישראל לא מגלינא, הא לעמו ישראל מגלינא, ופרש"י שאמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרתי באלקא דישראל אלא לאלקא דישראל, ולפ"ז שאני הכא שהלשון עצמו יש לפרש כן, ועי' בתשרי חות יאיר (סי' סט) שכתב, דרק משום צורך רבים התיר ר"י לסמוך בכהאי

10. ספר עבודה ברורה

✓ והמנחת אלעזר (בספר דברי תורה, ח"ה אות נ"ג) כתב לפרש בדרך צחות, כי מאחר שראתה שנטרדה מפרנסתה ואומנתה שהיא חיותה בעולם הזה, חשבה בעצמה להיות לה עכ"פ חיים בעולם הבא, ועל כן נתגיירה.

11. ספר עבודה ברורה

דגלי לה מעיקרא. נראה דאם לא היה מגלה לה רק לאחר שעבר על השבועה, לא היה נראה כל כך כדובר אמת. אבל המרבה אמונה מפרש, שחילול השם הוא אפילו לרגע אחד, ומה שמגלה לה אחר כך אינו עוקר ענין חילול השם למפרע. וראה בשו"ת חת יאיר (סימן ס"ט) דכתב דרק לצורך רבים שרי הערמה כזאת בשבועה.

12. ספר בית שמואל

י"ש. ורמא ליה יעקב מינאח וכו'. עיין בגליון הש"ס להגרע"ה ז"ל שניין לעיין צמגולה דף כ"ג ע"ה בתוספות ד"ה אמר ולע"ק. וכוונתו בזה, דשם כתבו התוספות ז"ל: אמר יעקב מלטה גרסינן ולא מינאח, שאם היה מין לה היה מזכירו יעקב דשם רשעים ירקב עכ"ל ולזה נתכוין הגרע"ה ז"ל להקשות דהרי הכה מזכירו בשם. ואולי נאמר דכוונת התוספות שם דלא היה מזכירו בדברי תורה בשמו, דהתם מזכירו בדברי תורה, הני ששה דיוה"כ כנגד מין, וכמו שאמרו בסנהדרין אהא דכתיב יכרת ה' לאיש אשר יעשה ער ועונה וכו', ופירשו שם לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים, אבל להזכיר התם בשם רשע בלא הרצה רשעים מזכרו גם בתורה ובדברי הנביאים ולענין לקרות שם בשם רשע אם גם נדיקים נקראו בשם זה מותר, וכמש"כ התוספות ביומא דף ל"ח ע"ב ד"ה „דלא" יעו"ש.

13. ספר עבודה ברורה

אמר שמואל האי פדעתא וכו'. כאן הגמ' מתחילה למנות כמה מיני חולי ורפואותיהם. וה"ל המהרש"א (גיטין סח:): יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא, גם בפרק אין מעמידין (בסוגיאין), אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד, הא אמרינן בפ"ק דברכות "והטוב בעיניך עשיתי" (מלכים ב' כג:), שגנו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושבוהו חכמים על זאת. ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות על חלאים, אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא?

יבטחו בה' אלא ברפואתם. והשתא מהאי טעמא שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה, דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן אבל משום שנתרבתה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום (תהלים קיט:קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך" [כדאמר לעיל דף ס.], מהאי טעמא הותר להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שאי אפשר לזכרם בעל פה, ופן ישתכחו מכל אדם ומתוך זה יראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלמה ואמיתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה, עכ"ל.

ובתשובות הגאונים זכרון לראשונים (הוצאת רא"א הרכבי סימן שצ"ד, הובא בהערותיו של הרה"ג ר' ראובן מרגליות זצ"ל על מאמרו של ר"א בן הרמב"ם על אודות דרשות חז"ל) הובא תשובה מאת רב האי גאון, וזהו תוכן התשובה: רבותינו אינם רופאים ואמרו אך ממה שראו מהנסיין בחולים שבזמנם, ובכן אין בזה משום מצוה לשמוע דברי חכמים, שלא אמרו רק משיקול הדעת על יסוד מה שנראה להם בזמנם, הלכך אין לסמוך על רפואות אלו, ואין לעשות רפואות אלו אלא אחרי שבודקים וידע בודאי מרופאים בקיאים שדבר זה לא יזיק ולא יביאווהו לידי סכנה. וזה קיבלנו מרבותינו וזקנינו, שלא לעשות רפואה מרפואות האלו אלא כגון קמיע, שעכ"פ אין בו נזק, עכת"ד.

✓ ובמורה נבוכים (ח"ג פי"ד) כתב, וז"ל: כי החכמות הלמדיות היו בזמנים ההם חסרות (דהיינו, היה חסר להם ידיעה רחבה בחכמת הרפואה), ולא דברו בהם על דרך קבלה מן הנביאים, עכ"ל.

✓ אבל גישה אחרת מצינו בדברי התוס' במס' מועד קטן (דף יא. ד"ה כוורא), וז"ל: ושמא נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה, עכ"ל.

✓✓ ובלקוטים שבסוף ספר המהרי"ל כתב, וז"ל: אמר לנו מהרי"ל כל הרפואות והלחשים שבכל התלמוד אסור לנסות אותם משום דאין אדם יכול לעמוד על עיקרם, וכי לא יעלו בידם ילעגו וילגלגו על דברי חכמים, מלבד הא דאייתא במס' שבת (סוף פרק במה אשה), מי שנתחב לו עצם בגרונו מביא מאותו המין עצם ויניח לו על קדקרו ויאמר וכו', והלחש הזה ברוק ומנוסה הוא, לכן אותו לבד התירו ולא שום דבר אחר, עכ"ל. והגרע"א (יו"ד סימן של"ו סעיף ו') הביא דבריו להלכה.

וכן כתב המהרש"ל (ביים של שלמה, חולין פ"ח סימן י"ב), וז"ל: יש חרם קדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד כדי שלא להוציא לעז על החכמים הקדמונים שלא ידעו שיש שינוי במקומות, וכ"ש בזמנים

שהדורות פוחתים והולכים, ואם הראשונים כענקים אנו כיתושים, עכ"ל. וע"ע ברברי הכסף משנה (הלכות דעות פ"ד הי"ח) שכתב כדברי המהרש"ל.

✓ וכן ע' בשו"ת חות יאיר (סימן רל"ד) שכתב, וז"ל: אי אפשר להשתמש ברפואות שזכרו חז"ל - הן מצד העדר ידיעת פירוש המלות (הן שמות העשבים שזכרו חז"ל), הן מצד העדר ידיעת כמותן ותשמישן, הן מצד דנשתנו הדורות והטבעיים כמו שכתבו התוס' והפוסקים בכמה דוכתי, עכ"ל (ויעו"ש עוד).

וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סימן רי"ז).

14. שערים מצויינים בהלכה

לכו"ע שרי ולדידך אסור. מכאן הביא ראיה בעבודת עבודה למ"ש בשו"ע (יו"ד סי' רמב) לגבי חכם שאסר שיכול חבירו לישא וליתן עמו עד שיחזור מהוראתו, ומשמע שאם חוזר בו מהוראתו מהני, מ"מ זהו דוקא לגבי אחרים, מ"מ להאוסר גופא לא מהני חזרתו, דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסור לו לעולם, ולכן א"ל לכו"ע שרי ולדידך אסור. (אכל בהגה' מהריעב"ץ [הנדפס מחדש] כתב, דודאי לא מדינא הוא דשלח ליה הכי, דליכא למימר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, דהא קא טעי בדינא, אלא א"ל כן כדי לקנטרו על שהתריס כנגדו מתחילה כו' עי"ש. [ובעבודת עבודה מסיק, דכיון שיש בזה משום סכנת נפשות לא אמרי' בזה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, דסוף סוף אין לך איסור שעומד בפני פק"נ רק ג"ע ע"ז ושפ"ד.]

15. ספר עבודה ברורה

לדידך אסור. ז"ל היעב"ץ: ודאי לא מדינא הוא דשלח ליה הכי, דליכא למימר שוי אנפשיה חתיכה דאיסורא או קבולי חומרא בכה"ג, דהוה קטעי בדינא, [והוסיף העבודת עבודה, דגם איסור זה דשוויה אנפשיה נדחה מפני פיקוח נפש], אלא לקנטרו על שהתריס כנגדו מתחלה. והא דשאל ליה רב שמואל לרב יהודה, משום שרצה לידע אם עדיין עומד בדברי הוראתו ולא חזר בו אח"כ.

16. ספר עבודה ברורה

דשורייני דעינא באובנתא דליכא תלו. כתב בחידושי הר"ן, מהא שמעינן דמשום סכנת אבר אחד אין מחללין את השבת אלא אם יש בדבר סכנת מיתה, דטעמא דהכא דמותר, דשורייני דעינא בליכא תלוי, הא לאו הכי משום סכנת עוורון לחוד אין מחללין את השבת. ושמעינן נמי מהא דבאין בו סכנת מיתה מותר אם שחיקי סמנים מאתמול – אף דיש איסור מדרבנן בכל רפואה משום גזירת שחיקת סממנין – דכל היכא דאיכא סכנת אבר, אע"פ שאין מתירין מלאכות של תורה, מ"מ מלאכות של דבריהם מתירין אפילו ע"י ישראל. מיהו כל זה הוא בסכנת אבר, אבל חולה שאין בו לא סכנת אבר ולא סכנת מיתה, מותרת בו מלאכה גמורה רק ע"י נכרי. וכל זה הוא בחולה שנפל למשכב, אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כבריא, אסור.

17. ספר עבודה ברורה

תוס' ד"ה שורייני (כל הדבור). יש כאן מחלוקת רש"י ותוס' אי תלוי המאור והראיה ב"טרפשא" דלכא והוא שומן הלב (רש"י חולין מט: ד"ה טרפשא), או אם תלוי בהבנת הלב. אך בפירוש "שורייני" ליכא מחלוקת בין רש"י לתוס', רק לפי שלא פירש"י שורש התיבה, לכך פירשוהו התוס'.

בא"ד. תלוי בהבנת הלב. ז"ל אור החמה: אין מבואר הקשר בזה, דמשום כך יהא בזה כדבר של פיקוח נפש. ואפשר דהמכוון דכיון שהראיה תלויה בפעולת הלב, הרי דהחולי שבעין נמי בא מחמת שהלב הוא פגום, וכשמרפאין את העין מתרפא עי"ז הלב שהוא מכה של חלל, ויש בזה פיקוח נפש.

18. חשוקי חמד עבודה זרה דף כח עמוד ב

לדידך אסור: מוהל שאמר שהתינוק צהוב, ורופא הכריע נגדו האם רשאי למול

שאלה. לראובן נולד תינוק ביום שבת קודש, ופנה למוהל מסויים שימול את בנו, אך המוהל קבע שאסור למול תינוק זה בזמנו, מכיון שהוא צהוב. האב פנה למוהל אחר שאמר שמותר למול את התינוק, מכיון שאינו צהוב כל כך. וכיון שנחלקו שני המוהלים, פנה האב למוהל שלישי שהיה גם רופא, שקבע שאין שום בעיה למול תינוק זה בזמן, ואז פסק הרב למול היום. לאחר שהמוהל הראשון שמע את ההכרעה, אמר שמכיון שהאב פנה אליו תחילה, הרי שהזכות למול את התינוק היא שלו, ולכן רוצה למול בעצמו את התינוק. ונתעוררה השאלה האם הוא רשאי, שהרי הוא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, שהרי סירב בגלל שטען שהוא צהוב, ובפרט שהמעשה היה בשבת שלדברי המוהל שאמר שהוא צהוב, יש בזה סכנה, וגם חשש חילול שבת?

תשובה. במסכת עבודה זרה דף כח ע"ב מובא שרב יהודה התיר לכחול עין שמרדה בשבת. נחלק עליו רב שמואל בר יהודה ואמר, שמי ששומע דברי רב יהודה ומקבלם, מחלל שבת. מספרת הגמרא שלבסוף חלה רב שמואל בר יהודה עצמו, בעינו, ושלה לשאול את רב יהודה אם מותר לו לכחול את עינו בשבת, והשיב לו שלכולם מותר לכחול ולו אסור. ופרש"י לדידך אסור, שאתה אסרת וערערת על דברי. ובעבודת עבודה לגר"ש קלוגר כתב: קשה לי איך שלח לו לדידך אסור, בשלמא בשאר איסורים שייך לומר כיון דאסרו שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אבל בנידוננו סוף סוף אין לך איסור העומד בפני פיקוח נפש, ואיך אמר לדידך אסור.

ותירץ העבודת עבודה, דלכאורה צריך להבין מה ששלח ר' שמואל לרב יהודה האם שרי או לא, הרי ידע דרב יהודה שרי, ומדוע שאלו. אך שאלתו היתה, אם הוי דין זה מרב יהודה לבדו, דאז אסור לו [לרב שמואל] לכחול העין, כיון דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אך אם שמע את הדין משמואל רבו, הוי רב שמואל טועה בדבר משנה, ומותר אף לגבי נפשיה. ושלה לו רב יהודה כנ"ל, דלדידך אסור, אילו הוי זה מדידי, אך אם הוי מדברי שמואל, מותר גם לך, יעו"ש. [ויעוין מש"כ בשבת שבתון (סעיף כט) ליישב את קושיית העבודת עבודה בעוד אופנים].

לפי זה אולי גם בענינו כיון שהמוהל צריך לקבל דברי חברו המוהל ואת דברי הרופא, שהכריעו שהתינוק לא צהוב, שהרי אין דבריו של אחד במקום שנים, ממילא מותר גם לו למול את התינוק, כיון שאין בדבריו כלום נגד שנים, ואמנם בתחילה שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אבל בסוף קיבל עליו את דברי המוהל השני והרופא שאמרו שלא כדבריו.

אמנם יש לדחות שאין הדברים דומים, שהרי כאשר הדיין טועה בדבר משנה, הוא חייב לחזור בו, משא"כ כאשר שנים נחלקים על אחד, אין הוא מחוייב לחזור בו, אלא שהבי"ד ישמעו לדעת הרבים. ויעוין בחוות דעת (סימן קפה סק"ב) שכתב: עדים שהעידו בבית דין על בשר שהוא נבילה, וישנו אדם שברור לו שהבשר שחוט, מותר לו לאכלו בצנעה מאחר וברור לו שהעדים שקרנים או טועים. אבל אם יאכל את הבשר בפרהסיא ילקה, משום שלדעת בית דין הבשר בחזקת נבילה. וכעין זה

נאמר בתשובת הרשב"א (הובאה בטור יו"ד סימן א, ובמשנה למלך פ"ט מאישות הט"ו), על דבר שוחט שאמר בהמה זו לא שחטתיה, ובאו עדים ואמרו שוחט זה שחטה והוא עומד בדבורו ואומר לא שחטתיה. בהמה זו לכולם מותרת באכילה מאחר וישנם עדים שהבהמה נשחטה, חוץ מאשר לשוחט עצמו שאסורה עליו מאחר ואמר שהוא לא שחטה, אע"פ שיש ב' עדים נגדו. ומכאן מוכיח המשנה למלך שאמרינן שויה אנפשיה אפילו כשיש עדים נגדו. ולפי זה, בנידוננו לכאורה אסור למוהל הראשון למול את התינוק אם הוא משוכנע שהתינוק צהוב, אע"פ שלאבא יש חיוב למול את התינוק מפני שאין דבריו של אחד במקום שנים.

והנה אם הנידון היה על טיפול רפואי, שרופא אחד סובר שאין פקוח נפש במקרה מסויים ואסור לחלל שבת, ושני רופאים אומרים שיש כאן מצב של פיקוח נפש, יתכן שאף לרופא הסובר שאין המצב מסוכן, מותר לו לחלל שבת לטפל בחולה, שהרי כתב בנתיבות המשפט (סימן לא סק"א) שמה שהתורה קבעה 'על פי שנים עדים יקום דבר', על פי שנים, ולא על פי עד אחד, אין זה משום שעד אחד חשוד למשקר, אלא חוששים שמא טעה. ואם כן הרופא צריך לחשוש שמא הוא טועה, ויהיה מותר לו לחלל שבת מחמת הספק, [ויעוין בספר אבן שהם (סי' כ - כג) שדנו בשאלה זו הגאון ר' חיים ברלין עם הגאון בעל ספר אבן שהם, יעו"ש]. אבל בנידוננו החשש הוא הפוך, שמוהל זה חושש שיש כאן מצב של סכנה אם ימולו את התינוק, אם כן לכאורה יש לו לחשוש ולא למול את התינוק בשבת.

אמנם למעשה נראה שאין כאן חשש של שויה אנפשיה מב' טעמים, א. מפני שמבואר במשנה למלך (הנ"ל) שכל מה שאמרינן שויה אנפשיה נגד שני עדים, היינו כאשר אינו חוזר בו, אבל אם חוזר בו, אע"פ שבעלמא אי אפשר לחזור בו בלי אמתלא, אבל כאשר יש ב' עדים נגדו, יכול לחזור בו אף בלי אמתלא. ואם כן בנידוננו כיון שהמוהל מבקש למול את התינוק, ש"מ שקבל את הכרעת שני המוהלים, ומותר לו לחזור בו בלי אמתלא, וממילא יוכל למול את התינוק.

ב. סברא נוספת שלא שייך לומר בנידוננו שויה אנפשיה הוא על פי המבואר בפתחי תשובה (אבה"ע סימן יט סק"ג) שדוקא בדבר שתלוי במעשה אמרינן שויה אנפשיה, אבל בדבר שלא תלוי במעשה, כמו לומר על אשה מסויימת שהיא אחותו, לא שייך שויה אנפשיה, יעו"ש ובשדי חמד (מערכת השי"ן כלל ב - ד), [ולכאורה שיטה זו חולקת על העבודת עבודה (הנ"ל)]. ואם כן אף בנידוננו ההיתר למול את התינוק אינו תלוי במעשה, אלא במציאות אם התינוק צהוב או לא, ובכה"ג לא שייך שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא, ואם המוהל חוזר בו, יכול למול את התינוק.